

10.11.2025 р.)

4. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення 10.11.2025 р.)

5. Національна стратегія захисту прав дитини у сфері юстиції до 2028 року: схвалено Кабінетом Міністрів України від 24 січня 2024 року № 80-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-2024-p> (дата звернення 10.11.2025 р.)

6. Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії від 25 травня 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153 (дата звернення 10.11.2025 р.)

7. Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 25 травня 2000 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152 (дата звернення 10.11.2025 р.)

Левківський Юрій Анатолійович,
аспірант кафедри цивільного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ

ЕКСПЕРТ З ПИТАНЬ ПРАВА В СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Процесуальна реформа 2017 року в Україні запровадила інститут експерта з питань права, який став важливою новелою цивільного, господарського та адміністративного судочинства. Відповідно до ст. 73 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), як експерт з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права [1]. Ця законодавча новела є відображенням загальноєвропейської тенденції до залучення правових експертів для сприяння справедливому правосуддю.

Актуальність порівняльного дослідження зумовлена курсом України на європейську інтеграцію та необхідністю гармонізації процесуального законодавства з європейськими стандартами. Як слушно зазначає І. Ю. Татулич, правовий статус експерта з питань права потребує подальшого законодавчого вдосконалення через відсутність чітких критеріїв «визнаності» фахівця та уніфікованих вимог до висновку [2, с. 67].

У європейській правовій традиції аналогічні функції виконує інститут *amicus curiae* («друг суду»), який має тривалу історію застосування в міжнародних судах. Стаття 36 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Правило 44 Регламенту ЄСПЛ встановлюють процедуру втручання третіх сторін, що дозволяє особам, які не є учасниками справи, надавати суду експертні висновки з питань права [3].

Порівняльний аналіз виявляє суттєві відмінності між українським та європейським підходами. В Україні експерт з питань права залучається переважно для тлумачення норм іноземного права та для застосування аналогії закону чи аналогії права (ст. 114 ЦПК України). Відповідно до ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право», суд повинен встановити зміст норм іноземного права згідно з їх офіційним тлумаченням та практикою застосування [4]. Натомість у Європейському Союзі інститут *amicus curiae* має ширше застосування для захисту публічних інтересів та прав людини.

Регламент ЄС 2020/1783 про співпрацю судів держав-членів щодо отримання доказів у цивільних та комерційних справах, який замінив Регламент ЄС 1206/2001, передбачає можливість залучення експертів для отримання доказів, що стосуються іноземного права [5]. Це свідчить про гармонізацію процесуальних механізмів на рівні ЄС.

Важливо наголосити, що на відміну від українського регулювання, де висновок експерта з питань права не є доказом та має лише консультативний характер (ст. 115 ЦПК України), практика Суду ЄС та ЄСПЛ демонструє тенденцію до розширення впливу висновків експертів у галузі права на судові рішення. І тут, слушно зазначає О. Старченко, що законодавче закріплення інституту експерта з питань права потребує деталізації вимог щодо кваліфікації та відповідальності таких осіб [6, с. 28]. Європейська комісія з питань ефективності правосуддя Ради Європи (СЕРЕЈ) у своїх рекомендаціях наголошує на важливості забезпечення доступу до правової експертизи як елемента права на справедливий суд. Практика ЄСПЛ, зокрема рішення у справах *Scozzari and Giunta v. Italy* та *Opuz v. Turkey*, підтверджує значення участі третіх сторін для належного здійснення правосуддя [7].

Окремо слід виділити проблему термінологічної невизначеності в українському законодавстві. Як зазначає Верховний Суд, у ст. 73 ЦПК України використовується термін «експерт з питань права», тоді як ст. 115 ЦПК України оперує поняттям «експерт у галузі права» [8]. Така недосконалість юридичної техніки потребує усунення шляхом уніфікації термінології.

На основі проведеного порівняльного аналізу важливо зазначити, що інститут експерта з питань права є національним аналогом європейського інституту *amicus curiae*, проте має вужчу сферу застосування. Враховуючи практику європейського союзу, а також наукові дослідження, варто розширити коло суб'єктів, які можуть бути залучені до надання висновків у галузі права, зокрема: юридичних осіб та неурядових організацій, а також законодавчо закріпити критерії «визнаності» експерта з питань права за європейським зразком.

Забезпечення ефективного функціонування цього інституту є важливим елементом зміцнення механізмів захисту прав людини в умовах євроінтеграції України.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 24.11.2025).

2. Татулич І. Ю. Правовий статус експерта з питань права в цивільному судочинстві. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 66–71. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.12>
3. Rules of Court of the European Court of Human Rights. Rule 44. Third-party intervention. URL: https://www.echr.coe.int/documents/rules_court_eng.pdf (дата звернення: 24.11.2025).
4. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.
5. Regulation (EU) 2020/1783 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2020 on cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil or commercial matters. *OJ L 405*, 2.12.2020, P. 1–39. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/1783/oj> (дата звернення: 24.11.2025).
6. Старченко О. Проблемні питання процесуального статусу експерта з питань права. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 26–29. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.8.05>
7. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). Guidelines on Videoconferencing in Judicial Proceedings. CEPEJ(2021)4REV3. Strasbourg, 2021. URL: <https://rm.coe.int/cepej-2021-4-guidelines-videoconference-en/1680a2c2f4> (дата звернення: 24.11.2025).
8. Експерт з питань права: новела процесуальних кодексів, що потребує обґранкування судовою практикою. Верховний Суд. 2018. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/632677/> (дата звернення: 24.11.2025).

Лях Аліна Олександрівна

здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу 201 навчальної групи ННЕКІ
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Славна Оксана Володимирівна

професор кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ГАРАНТІЇ ПРАВА НА ЖИТТЯ: МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ І НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України питання гарантій та захисту права на життя набуває особливої гостроти та перебуває в центрі уваги як національного, так і міжнародного права. Право на життя, як найвища невід’ємна цінність, зазнає систематичних порушень у воєнний час, що зумовлює необхідність аналізу ефективності існуючих механізмів його захисту в умовах правового режиму воєнного стану.